

Biologiczna ocena skuteczności insektycydów
Evaluation biologique des insecticides

Mszyce – nosiciele wirusa żółtej karłowatości jęczmienia

Szczegółowy zakres

Niniejsza norma zawiera opis badań oceny skuteczności insektycydów w odniesieniu do mszyc – nosicieli wirusa żółtej karłowatości jęczmienia.

Zatwierdzanie normy i poprawki

Po raz pierwszy zatwierdzona we wrześniu 1981 r..

Dostosowana do zweryfikowanego standardowego tekstu w roku 1997.

Zmiany zatwierdzone we wrześniu 2005 r.

---

1. Warunki doświadczalne

1.1 Organizmy testowe, wybór uprawy i odmiany

Uwaga ogólna: wirus żółtej karłowatości jęczmienia (BYDV)⁰ przenoszony jest głównie przez mszyce z rodzaju *Rhopalosiphum padi*, *Sitobion avenae*, a w mniejszym stopniu również przez mszyce z rodzaju *Metopolophium dirhodum*. Ponieważ sam wirus nie może być zwalczany za pomocą środków chemicznych, a w Europie nie występują na rynku odporne użytkowe odmiany, choroba jest zwalczana poprzez stosowanie insektycydów przeciwko mszycom – nosicielom.

Organizmy testowe: wszystkie gatunki i stadia rozwojowe mszyc zdolne do przenoszenia BYDV, np. *Metopolophium dirhodum* (METODR), *Metopolophium festucae* (METOFE), *Rhopalosiphum maidis* (RHOPMA), *Rhopalosiphum padi* (RHOPPA), *Schizaphis graminum* (SCHGRA) i *Sitobion avenae* (MACSAV). Sposób ich oznaczania jest podany w załączniku I.

Rośliny uprawne: jęczmień *Hordeum vulgare* (HORVX), pszenica *Triticum aestivum* (TRZAX), owies *Avena sativa* (AVESA) i inne uprawy polowe zbóż (ozime i jare, NNNGG) lub trawy podatne na chorobę. Jeżeli znana jest jakaś odmiana uprawna wykazująca wyraźne objawy BYDV, należy wybrać ją do badania.

Badanie winno być przeprowadzone na roślinach uprawnych i organizmach testowych odpowiadających przewidywanemu zastosowaniu środka.

W przypadku zaprawiania nasion przydatna może być znajomość szybkości kiełkowania nasion. Nasiona w przypadku każdego zaprawiania w ramach doświadczenia powinny pochodzić z tej samej partii.

⁰ Niedawno BYDV został podzielony na kilka odmiennych wirusów trzech rodzajów *Luteoviridae* (*Luteovirus*, *Polerovirus*, *Enamovirus*), które różnią się od siebie przede wszystkim określonymi mszycami - nosicielkami. Norma ta odnosi się do całości grupy wirusów.

1.2 Warunki badania

Badanie winno być przeprowadzone w warunkach polowych, najlepiej w rejonach występowania szkód powodowanych przez wirusa. Największe prawdopodobieństwo inwazji mszyc występuje na wcześnie sianych zbożach ozimych i późno sianych jarych. Owies i jęczmień ulegają zniszczeniu w większym stopniu w przypadku wystąpienia infekcji i na ogół wykazują bardziej widoczne objawy przebarwienia i karłowatości niż pszenica. Uprawy zbóż są bardziej narażone na inwazję, jeśli graniczą z dawnymi pastwiskami lub uprawami kukurydzy albo polami obsianymi zbożami ozimymi, ponieważ występują na nich liczne populacje mszyc, lub też jeśli mają kontakt z samosiewami (lub trawami) przenoszącymi mszyce. Uprawy jare są bardziej narażone na inwazję, jeśli sąsiadują ze zbożami ozimymi lub pastwiskami. Stosowanie insektycydów w odniesieniu do upraw jesiennych mają sens jedynie wtedy, gdy mszyce przeżywają zimę lub jeśli inwazja mszyc występuje we wczesnym okresie. Odległości między poletkami powinna wynosić co najmniej 0,5 m tak, aby zapobiegać rozprzestrzenianiu się mszyc. Warunki uprawy (np. rodzaj gleby, nawożenie, uprawa gleby) winny być jednakowe dla wszystkich poletek oraz być zgodne z miejscową praktyką rolniczą.

Badanie powinno stanowić część cyklu badań przeprowadzonych w różnych regionach, charakteryzujących się różnymi warunkami środowiskowymi i najlepiej w różnych latach bądź okresach wegetacji (zob. Normy EPPO PP 1/181 Przeprowadzanie i raporty z badań nad oceny skuteczności, w tym dobrej praktyki doświadczalnej oraz PP 1/226 Liczba badań skuteczności).

1.3 Projekt i plan badania

Zabiegi: badany środek/środki ochrony roślin, środek/środki referencyjne oraz próbka nie poddana działaniu danego środka, według odpowiedniego planu statystycznego.

Wielkość poletka (netto): co najmniej 25 m², przy co najmniej 2,5 m szerokości netto i 4 m brutto. Jeśli między działkami zachowane zostały 0,5 m ścieżki można zmniejszyć szerokość brutto. W przypadku środków o niskiej trwałości zalecane są poletka o dużej powierzchni.

Powtórzenia: co najmniej 4.

Więcej informacji odnośnie do planu badania zob. Norma EPPO PP 1/152 Plan i analiza badań w zakresie oceny wydajności.

2. Stosowanie zabiegów

2.1 Badany produkt/produkty

Badany środek (środki) powinien być gotowym środkiem (środkami) ochrony roślin (zob. Norma EPPO PP 1/181 Przeprowadzanie i raporty z badań nad oceną skuteczności, w tym dobrej praktyki doświadczalnej).

2.2 Referencyjny środek (środki)

Referencyjny środek ochrony roślin powinien być dostatecznie skuteczny w praktyce w zakresie stosowania dla którego został przeznaczony (zdrowie roślin, rolnictwo, sadownictwo, leśnictwo, w odniesieniu do klimatu, środowisko naturalne itp). Na ogół sposób działania, czas i metoda stosowania referencyjnego i badanego środka powinny być możliwie jak najbardziej zbliżone. Jeśli nie jest to możliwe, środek referencyjny i badany środek powinny być stosowane zgodnie z ich określonym sposobem użycia.

2.3 Tryb stosowania

Stosowanie środka powinno być zgodne z dobrą standardową praktyką.

2.3.1 Rodzaj stosowania

Forma stosowania (np. rozpylanie) powinna być taka sama, jak w przypadku przewidywanego użytkowania.

2.3.2 Rodzaj sprzętu

Do stosowania środka należy używać właściwego sprzętu umożliwiającego równomierne rozprowadzenie środka na całej powierzchni poletka lub dokładnego ukierunkowania w odpowiednie miejsca. .

Proces zaprawiania nasion powinno być prowadzony w urządzeniu zapewniającym równomierne rozprowadzenie środka, spełniającym zgodnie z dobrą normatywną praktyką. W zależności od środka ochrony roślin użytego do zaprawiania nasion i przyjętej dawki, do zaprawiania można stosować środek zwiększający przyczepność lub nie.

2.3.3 Czas i częstotliwość stosowania

Środek jest stosowany po raz pierwszy na jesieni , gdy populacja mszyc jest odpowiednio liczna (wartości progowe są różne w poszczególnych rejonach). W przypadku zbóż jarych , co najmniej 5% odrosli powinno być zaatakowanych przez mszyce zanim środek zostanie zastosowany.

Zastosowanie środka na wiosnę w odniesieniu do zbóż ma sens tylko do momentu fazy wzrostu odpowiadającej skali 49 wg BBCH (pierwsze widoczne wąsy), ponieważ późniejsze zakażenia wirusem nie powodują dalszych zniszczeń.

2.3.4 Dawki i ilości

Środek powinien być stosowany zgodnie z dawkowaniem dla przewidywanego użytkowania. Dawki wyższe lub niższe niż w przypadku przewidywanego użytkowania mogą być badane w celu ustalenia marginesu skuteczności środka i bezpieczeństwa upraw (zob. Norma EPPO 1/225 Minimalna skuteczna dawka). Szczegóły dotyczące dawkowania i ilości zawarte są w Normie EPPO PP 1/239 Określanie dawki środków ochrony roślin. Ogólnie rzecz ujmując dawkowanie powinno być zazwyczaj podawane w kg (lub L) gotowego środka na ha, a w przypadku środków rozpylanych należy określić ilość wody na ha. Przydatne może być również określenie dawki w kg substancji czynnej na ha. W pewnych warunkach dawka może być wyrażona w postaci stężenia (%) w powiązaniu z objętością (L ha⁻¹) zgodnie z przewidzianym użytkowaniem.

W przypadku zaprawiania nasion dawka powinna być zazwyczaj wyrażona w g (lub mL) określonego środka lub w g substancji czynnej na jednostkę lub na kg nasion. Należy podać liczbę nasion w jednostce oraz ilość nasion na ha.

Podać należy odstępstwa od przewidzianego dawkowania.

2.3.5 Dane dotyczące innych środków ochrony roślin

Jeśli muszą być użyte inne środki ochrony roślin (lub jakiegokolwiek środki zwalczania biologicznego) należy je stosować równomiernie na wszystkich poletkach, lecz nie razem z badanym środkiem lub środkiem referencyjnym. Należy unikać ewentualnego wzajemnego oddziaływania tych środków.

3. Ocena, zapis i pomiary

3.1 Dane meteorologiczne i edaficzne

3.1.1 Dane meteorologiczne

Należy zapisać dane meteorologiczne, które mogą wpływać na rozwój upraw i/lub szkodników oraz na działanie środka ochrony roślin, z dnia poprzedzającego zastosowanie i następnego dnia po zastosowaniu dnia środka. Będą to przeważnie dane dotyczące opadów atmosferycznych i temperatury. Dane powinny być uzyskiwane na terenach objętych badaniami, choć mogą być również uzyskane od pobliskiej stacji meteorologicznej. Należy jednak odnotować położenie i odległość stacji od terenu objętego badaniami.

W dniu zastosowania środka należy zapisać dane meteorologiczne, które mogą wpłynąć na jakość i trwałość zabiegu. Dane te obejmują co najmniej opady atmosferyczne (okres czasu między zabiegiem i początkiem opadu oraz wielkość opadu w mm), prędkość i kierunek wiatru (na terenie objętym badaniami podczas zabiegu), temperaturę (średnia, maksymalna, minimalna w °C), wilgotność względną i ewentualnie pokrywę chmur i natężenie światła. Należy odnotować wszelkie istotne zmiany pogodowe.

Należy również zamieszczać w raporcie informacje o skrajnych warunkach pogodowych, jak intensywne i długie susze, obfite deszcze, późne przymrozki, grad i inne warunki, które mogą mieć wpływ na wyniki badań. Stosownie do sytuacji, należy odnotować wszystkie dane dotyczące nawadniania.

W przypadku zaprawiania nasion istotne będą dane meteorologiczne odnotowane w czasie siewu lub sadzenia (np. temperatura gleby, wilgotność gleby).

3.1.2 Dane edaficzne

W przypadku środków stosowanych doglebowo należy zarejestrować następujące dane: pH, zawartość materii organicznej, rodzaj gleby (zgodnie z określoną normą krajową lub międzynarodową), wilgotność (np. sucha, mokra, bagnista), jakość podłoża nasion (pulchność gleby) oraz system nawożenia.

3.2 Rodzaj, czas i częstotliwość oceny

Odnótować należy fazę wzrostu upraw w skali BBCH w każdym dniu zastosowania środka i oceny.

3.2.1 Rodzaj

Oceny dokonywać należy na części poletka o wymiarach netto.

Ocena mszyc – nosicieli: mszyce liczone są na co najmniej 5 losowo wybranych grupach 10 roślin (wiosną na 5 grupach 10 odrośli różnych roślin) z jednego poletka lub określany jest procentowo udział roślin, na których występują mszyce. Wykorzystana metoda powinna być zgodna z metodą określania progu regionalnego. W celu określenia rodzaju mszyc należy, przed pierwszym zabiegiem i wyłącznie na poletkach kontrolnych, zbadać (bezskrzydłe i uskrzydłone) osobniki dorosłe (*Sitobion*, *Metopolophium*, *Rhopalosiphum*, *Schizaphis*). Po zabiegu mszyce są identyfikowane w odniesieniu do wszystkich wariantów i dat i ich liczba jest podawana procentowo. Jeśli dużego zagęszczenia populacji mszyc należy pobrać losowo reprezentatywną próbkę co najmniej 50 osobników dorosłych z każdego poletka ze wszystkich części roślin poddawanych ocenie w celu określenia gatunku. Sugestie umożliwiające rozróżnianie osobników dorosłych wyżej wymienionych gatunków przedstawione zostały w załączniku I.

Ocena stopnia zakażenia BYDV: na jesieni, (np. w rejonach, w których istnieje prawdopodobieństwo wyginięcia roślin w okresie zimowym) procentowy udział roślin zaatakowanych przez BYDV określany jest na podstawie 25 przypadkowo wybranych roślin z każdego poletka metodą ELISA lub podobną inną metodą. Jeśli na wiosnę okazuje się, że zakażenie ogranicza się do ogniska (widoczne objawy: karłowacenie, przebarwienia), liczone są ogniska na każdej działce oraz szacowany jest ich zasięg. Jeśli obserwuje się zakażenie ogólne (rośliny z objawami są rozmieszczone równomiernie) należy ocenić występujące objawy na co najmniej 50 odroślach różnych przypadkowo wybranych roślin z każdego poletka, a następnie te objawy dokładnie opisać. Ponadto należy odnotować wszelkie inne objawy (np. jałowość kłosów). W przypadku rozległego zakażenia ocenić należy nasilenie infekcji w obrębie całego poletka (częstotliwość występowania zakażonych odrośli). W razie wątpliwości odnośnie do przyczyn występowania objawów, należy zbadać reprezentatywną próbkę podatnych roślin wykorzystując metodę ELISA lub inną podobną metodę. Objawy WDV (*Wheat dwarf mastrevirus*) przenoszone przez piewiki *Psammotettix alienus* mogą być mylone z objawami wywoływanymi przez BYDV.

3.2.2 Czas i częstotliwość oceny

Ocena mszyc – wektorów po przeprowadzeniu zaprawiania nasion lub zastosowania dogłębowego przed wschodami

Ocena 1: 14 – 21 dni po wschodach uprawy (1 tydzień później w przypadku okryw nasiennych).

Ocena 2: 14 – 21 dni po dokonaniu pierwszej oceny.

Można prowadzić dodatkowe oceny, szczególnie gdy lot mszyc jest wydłużony.

Ocena mszyc – nosicieli po zastosowaniu środka po wschodach roślin

Ocena 1: bezpośrednio po zastosowaniu środka.

Ocena 2: 1 – 3 dni po zastosowaniu.

Ocena 3: 7 - 14 dni po zastosowaniu.

Można prowadzić dodatkowe oceny, szczególnie gdy lot mszyc jest wydłużony.

Ocena zakażenia BYDV

Ocena 1 (w odpowiednich przypadkach i tylko po zastosowaniu środka na jesieni): późną jesienią, lecz przed pierwszymi silnymi mrozami.

Ocena 2: kiedy objawy stają się widoczne wśród upraw (zwykle BBCH 39 – 59).

Można prowadzić dalsze oceny.

3.3 Bezpośredni wpływ na uprawy

Uprawy powinny być badane na obecność skutków fitotoksycznych. Ponadto należy odnotować wszelkie pozytywne skutki. Rodzaj i zakres takich skutków dla upraw powinien być odnotowany, a jeśli skutki nie występują, ten fakt również należy odnotować.

Fitotoksyczność oceniać należy w następujący sposób:

(1) jeśli skutek może być policzony lub zmierzony, należy go wyrazić za pomocą liczb bezwzględnych;

(2) w pozostałych przypadkach oszacować należy częstotliwość i stopień zniszczenia. Można tego dokonać na dwa sposoby: wszystkie poletka otrzymują ocenę w zakresie fitotoksyczności wg skali lub też wszystkie poletka poddane działaniu środka porównywane są z poletkami nie poddanymi jego działaniu oraz fitotoksyczność jest oszacowana procentowo.

We wszystkich przypadkach należy dokładnie opisać niezamierzony wpływ na uprawy (zahamowany wzrost, chloroza, deformacja, opóźnienie wschodu i in.). Dodatkowe szczegółowe informacje znajdują się w Normie EPPO PP 1/135 Ocena fitotoksyczności, zawierająca rozdziały na temat poszczególnych upraw.

3.4 Wpływ na inne organizmy

3.4.1 Oddziaływanie na inne szkodniki

Odnosić należy wszystkie zaobserwowane pozytywne i negatywne skutki w odniesieniu do występowania innych szkodników.

3.4.2 Wpływ na inne organizmy nie będące organizmami przedmiotowymi

Odnosić należy wszystkie zaobserwowane pozytywne i negatywne skutki w odniesieniu do naturalnie występujących lub wprowadzanych owadów zapylających lub naturalnych wrogów. Odnosić należy zaobserwowany pozytywny i negatywny wpływ na przyległe lub kolejne uprawy (zob. Norma EPPO PP 1/207 Wpływ na kolejne uprawy oraz PP 1/2 Wpływ na przyległe uprawy). Należy również odnotować wpływ na środowisko, zwłaszcza flory i fauny.

3.5 Odnoszenie ilości i jakości zbiorów

Przydatne może być zebranie próbek. Plony powinny być liczone w kg ha⁻¹ zgodnie ze stałą zawartością wilgoci (określona norma krajowa lub międzynarodowa). Masa 1000 ziaren może dostarczyć dodatkowych przydatnych informacji.

4. Rezultaty

Wyniki muszą być podawane w sposób usystematyzowany, a raporty powinny zawierać analizę i ocenę. Należy udostępnić dane pierwotne (nieprzetworzone). Zazwyczaj wykorzystuje się odpowiednie metody analizy statystycznej, przy czym należy je zaznaczyć. Jeżeli nie zastosowano metody analizy statystycznej, należy to uzasadnić. Zob. norma EPPO PP 1/152 Projekt i analiza badań oceniających skuteczność.

Materiały źródłowe

Thieme T & Heimbach U (1992) [Ilustrowany klucz do identyfikacji mszyc na zbożach.] *Nachrichtenblatt des Deutschen Pflanzenschutzdienstes* **44**, 201-208 (w jęz. niemieckim).

Załącznik I Identyfikacja mszyc

Dorośle osobniki bezskrzydłe i uskrzydłone 4 najważniejszych rodzajów mszyc zasiedlających zboża można na ogół rozróżnić przy użyciu szkła powiększającego w oparciu o klucz przedstawiony w tabeli 1 oraz ilustracje na rys. 1. Dorośle mszyce gatunków

wymienionych w tej normie różnią się od nimf dłuższym i szerszym odwłokiem. Identyfikacja gatunków mszycy zbożowej może być dokładniejsza na podstawie opracowania Thieme & Heimbacha (1992).

Tabela 1 Cechy charakterystyczne mszyc zbożowych

<i>Metopolophium</i> spp. (głównie <i>M. dirhodum</i>)	Mszyce koloru zielonego aż po żółto-zielony z ciemnozielonymi podłużnymi paskami na grzbiecie, siphunculi jasnego koloru, cylindryczne bez przewężeń, czułki sięgają poza podstawę siphunculi, często żerują w dużych koloniach na spodniej powierzchni liści zbóż.
<i>Rhopalosiphum</i> spp. (głównie <i>R. padi</i>)	Mszyce koloru jasnozielonego aż po ciemnozielony, ciemne siphunculi, cylindryczne, lekko zwężone na wierzchołku, dłuższe niż odwłok. Zwykle żeruje na dolnych częściach zbóż.
<i>Schizaphis graminum</i>	Mszyce koloru żółto-zielonego z ciemnozielonymi podłużnymi paskami na grzbiecie, siphunculi jasnego koloru, czasem ciemniejszy na wierzchołku, czułki nie sięgają podstawy siphunculi. Żerowanie powoduje żółcenie i inne skutki fitotoksyczne, cały liść lub roślina przybiera barwę żółtą w miarę rozrastania się populacji; w zależności od rośliny przebarwione obszary przyjmują czerwony, brązowy lub ognistoczerwony kolor.
<i>Sitobion</i> spp. (głównie <i>S. avenae</i>)	Mszyce koloru zielonego, różowego aż po brązowy. Czarne siphunculi, cylindryczne i siatkowate na wierzchołku, prawie równej długości co odwłok. Zwykle żeruje na górnych częściach liścia, szczególnie na kłosach.

Opis rysunku

Rys. 1 Mszyca zbożowa (dzięki uprzejmości Syngenta AG). Nie w skali.